OAK FOUNDATION

Българско училище за политика "ДИМИТЪР ПАНИЦА" Нов български университет

2017

Детски права. Политика за закрила на детето в България

Съдържание

Увод.....2

Права на детето.....3

Нормативна уредба.....5

Органи за закрила на детето.....7

Политика за закрила на децата в България.....8

Основни проблеми на политиката за закрила на децата в България.....9

Увод

Детето е един своеобразен свят, който има своите особености, обусловени от наследствеността, възрастта, пола, социалното и психическото развитие. Историческата справка показва, че до XVI в. децата са били изцяло в ръцете на родителите си и по-точно - на бащата в семейството. Обществото не се е интересувало от съдбата на малките си граждани. Децата стават „видими“ за обществото през XVI в., когато тръгват на училище.

През XVII-XVIII в. на подрастващите вече се гледа като на отделна група от обществото. Тя се свързва с „бъдещето“, с „утрешното богатство и просперитет“, с очакването да придаде образ и форма на просперяващото „просветено“ общество. (Verhellen E.,1997), (Гюрова, В., 2012).

Започват да се полагат и повече грижи за здравето на децата, което през XIX в. води до значително намаляване на детската смъртност (Flekkoy. M. G., 1993).
През XIX в., наред с утвърждаването на детето като „основна ценност и радост в живота” (Ф. Фрьобел, 2000), се внася и възгледът за бъдещото демократично общество, в което децата имат своето място.

Така стигаме до XX в. Векът, в който се узаконява социалният статус на децата и им се дават права. Детето започва да се приема като ценност, защото е свързано с бъдещето на човечеството. Това довежда до регламентиране на отглеждането и възпитанието на децата като задължение на възпитателите, родителите и на държавата.

Основните международни документи, насочени към детското благосъстояние, се създават след възникването на Организацията на обединените нации /ООН/ и на Европейския съюз /ЕС/. Те съдействат за промяна в законодателствата на държавите-членки в по-добра посока за най-малките членове на нашите общества.

България вече извърви определени стъпки в установяването на основни регулации и в приемането на детето като участник в обществото с изключително важни права. Установени са основните нормативни закони и действащи органи, ратифицирани са международни документи, изгражда се

гражданско общество, чувствително към темата и готово да подкрепи необходимите промени.
С цел да подпомогне този процес и въвеждането на добри практики, Българско училище за политика „Димитър Паница" създаде проекта „Гласът на българските деца". Той се финансира от Фондация „Оук" и се осъществява в сътрудничество с „Национална мрежа за децата". Проектът е насочен към политическите и гражданските лидери, допринасящи за формирането на детските политики. Общата цел е българските деца да се чувстват сигурни и защитени, и техният глас да бъде чут от управляващите.

Дефиниция за дете

Според чл. 2 от Закона за закрила на детето в Република България определение за „дете по смисъла на този закон е всяко физическо лице до навършването на 18 години"[1].

Права на детето

Децата в България имат различни права, гарантирани от Закона за закрила на децата в България и от различни нормативни и поднормативни актове. Основните права са: право на закрила, закрила срещу насилие, закрила на личността на детето, право на изразяване, информиране и консултиране, защита на религиозни убеждения, участие в процедури.

[1] Закон за закрила на детето в Република България - http://www.lex.bg/laws/ldoc/2134925825

Принципи за закрила на децата според чл. 3 от Закона за закрила на детето са[2]:

1. зачитане и уважение на личността на детето;
2. отглеждане на детето в семейна среда;
3. осигуряване най-добрия интерес на детето;
4. специална закрила на дете в риск;
5. насърчаване на доброволното участие в дейностите по закрилата на детето;
6. подбор на лицата, пряко ангажирани в дейностите по закрила на детето, съобразно техните личностни и социални качества и грижа за тяхната професионална квалификация;
7. временен характер на ограничителните мерки;
8. незабавност на действията по закрила на детето;
9. грижа в съответствие с потребностите на детето;
10. осигуряване развитието на дете с изявени дарби;
11. насърчаване на отговорното родителство;
12. подкрепа на семейството;
13. превантивни мерки за сигурност и закрила на детето;
14. контрол по ефективността на предприетите мерки.

Мерките за закрила според чл. 4 на същия закон биват:

1. съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда;
2. настаняване в семейство на роднини или близки;
3. осиновяване;
4. настаняване в приемно семейство;
5. предоставяне на социални услуги - резидентен тип;
6. настаняване в специализирана институция;
7. полицейска закрила;
8. специализирана закрила на обществени места;
9. информиране за правата и задълженията на децата и родителите;
10. осигуряване на превантивни мерки за сигурност и защита на детето;
11. осигуряване на правна помощ от държавата;
12. специални грижи за децата с увреждания;
13. вземане на временни мерки за закрила на дете в случаите и при условията на чл. 12 от Конвенцията за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата, съставена в Хага на 19 октомври 1996 г.

[2] Пак там.

Нормативна уредба

Съществена в днешни дни е промяната в основния поглед към важността на детето в обществата ни. Принципите, върху които започва изграждането на всички дейности, насочени към децата, включват уважение на личността му и осигуряване на най-добрия му интерес. Осъзната е главната необходимост то да бъде отглеждано в семейството си, а когато това не е възможно или не е в негов интерес, то да бъде поето в специални мерки за закрила.

Правната рамка в сферата на закрилата на детето в България се определя от няколко основни нормативни документи.

Основните принципи са заложени в българската Конституция. Тя поставя семейството, майчинството и децата под закрила на държавата и обществото. Отглеждането и възпитанието на децата до пълнолетието им е право и задължение на техните родители, подпомагано от държавата. А в случаите, когато децата са останали без грижата на близките си, те се намират под особената закрила на държавата и обществото.[3]

На първо място това е Конвенцията на ООН за правата на детето. Конвенцията дава цялостната рамка за закрила, предоставяне на услуги и участие на всички деца без дискриминация с оглед на тяхното преживяване и пълноценно развитие. Въпреки, че Конвенцията на ООН за правата на детето трябва да се чете изцяло, следните членове формират специфичната основа на закрилата на детето: 1 (дефиниция за дете); 2 (недискриминация); 3.1 (най-добрият интерес на детето), 3.2 (задължения за грижа и закрила), 3.3(стандарти за грижа), 6 (преживяване и развитие), 12 (участие), 13 (свобода на изразяването), 19 (закрила от насилие), 25 (периодичен преглед на настаняването), 32, 33, 34, 36, 37(а) (закрила от икономическа експлоатация, употреба на психо-активни вещества, сексуална злоупотреба и всички други форми на експлоатация; измъчване, жестоко, нехуманно или деградиращо отношение или наказание), 39 (физическа и психо-социална възстановяване и социална реинтеграция).

[3] Конституция на Р България – чл. 14, чл. 47

Друг основен нормативен документ за закрила на децата в България е Закон за закрила на детето (2010 г.)[4]. Заедно с правилника по неговото прилагане, той указва кои органи на държавата отговарят за прилагането на дейностите и мерките по закрила на детето и как взаимодействат те помежду си. Той посочва и как могат юридическите и физическите лица да участват в тези дейности.

Семейният кодекс (2009 г.) също извежда в приоритет интереса на детето в ситуации на конфликт в семейството и при осиновяване. Той осигурява защита на децата при уреждане на отношенията, основани на брак, настойничество и попечителство.

Основен инструмент при осъществяване на държавната политика за закрила на детето е Национална стратегия за детето 2008-2018 г. Тя определя основните насоки и действия за подобряване на благосъстоянието на децата в България. Тя води към взаимно сътрудничество като основен принцип при работата на институциите, чиято дейност е свързана с деца, включително и на нестопански организации. Тя признава и важната роля на неправителствените организации в няколко направления, особено при иницииране и прилагане на алтернативни и иновативни политики, и при участие във формирането и контрола на изпълнението на политиките.

В съответствие и изпълнение на целите на Националната стратегия за детето (2008-2018), беше приета Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017–2020 г.). Програмата задава националната рамка на политиката в областта на насилието срещу деца чрез механизъм за координация и комуникация между държавните органи, представителите на гражданското общество и неправителствения сектор във връзка с необходимите мерки за превенция на насилието във всичките му форми.

На местно ниво е заложено Общинските съвети да приемат всяка година общински програми за закрила на детето, съобразно потребностите на децата и техните семейства в общината.

[4] Закон за закрила на детето в Република България - http://www.lex.bg/laws/ldoc/2134925825

Органи за закрила на детето

Закрилата на детето в България се осъществява чрез председателя на Държавна агенция за закрила на детето и прилежащата администрация, дирекции "Социално подпомагане", министъра на труда и социалната политика, министъра на образованието и науката, министъра на правосъдието, кметове по общини и др.[5] Те разработват и участват в провеждането на държавната политика за закрила на детето.

Основен специализиран орган на Министерски съвет е Държавната агенция за закрила на детето, нейният председател и прилежащата администрация. С цел консултиране и координиране към агенцията е изграден Национален съвет за закрила на детето, в който участват представители на редица министерства и комисии, както и неправителствени организации.

За прилагане на мерките на закрила на местно ниво са създадени Отдели за закрила на детето. С цел спестяване на средства е решено те да бъдат разкрити в Дирекциите „Социално подпомагане" (структури на Агенция за социално подпомагане към Министерство на труда и социалната политика). Това се оказва несполучливо, защото изниква основен проблем при осъществяване на мерките по закрила на децата - те се обвързват със социалното подпомагане в България. По този начин прилагането на правата на детето остава на втори план.

В рамките на общинските структури е предвидено създаването на Комисия за детето като консултативно и обединяващо звено за политиките за всички деца на територията на общината. Включвайки широк спектър от участници, комисията трябва да разработва общинската програма за закрила на детето, съобразно потребностите на децата и техните семейства в общността.

С промените в Закона за омбудсмана през 2012 г. се включват и правата на детето в компетенциите на омбудсмана.

[5] Закон за закрила на детето, чл.6

Политика за закрила на децата в България

През 1919 г. английската учителка Еглантин Джеб основава дружество „Спасете децата“ с подкрепата на Международния червен кръст. През 1920 г. „Спасете децата“, Международният комитет на Червения кръст в Женева и Швейцарският комитет за помощ на децата поставят начало на Международния съюз за закрила на децата в Женева. През 1924 г. в Женева е приета Женевската декларация за правата на детето, която за първи път описва международната дейност за закрила на децата, независимо в коя страна се намират те. Това е първият международен документ, който прави опит да създаде единна основа на отношението към децата.

Като към победена страна след Първата световна война с много гладуващи, особено бежански деца, Международният съюз за закрила на децата проявява интерес към България. През 1924 г. българското дружество на Червен кръст е поканено да избере двама представители, които да участват в четвъртия международен конгрес за закрила на децата във Виена и Будапеща през октомври същата година. Конгресът е посветен на приложението на Женевската декларация и на помощта за децата на Балканите, децата в кавказките републики, руските и украински деца.

На конгреса проф. Стоян Ватев настоява за спешна подкрепа от страна на Международния съюз за бежанските деца в България поради и без това крайно тежката ситуация на децата в страната. Така се ражда идеята и в България да бъде създаден Съюз за закрила на децата, който да се ръководи от принципите на Женевската декларация, да привлече международни помощи за децата и да обедини усилията на различни институции. През месец юни 1925 г. Съюзът за закрила на децата в България е учреден, а за негов председател е избран проф. Ватев. Според устава Съюзът за закрила на децата в България има за цел „да се грижи за всестранното физическо и духовно развитие на детето“. Той има за задача да поощри и обедини всички усилия в страната, които имат за цел да подготвят и осигурят едно добро настояще и бъдеще на българското дете. Поставя си за задача борбата с детската смъртност, борба за законодателство за закрила на майката и детето и насърчаване на откриването на институти на майката и детето, и др.

Постоянна грижа на Съюза е да популяризира идеите и практиката на международното движение за закрила на децата, което по това време създава водещите стандарти на отношението към децата.

През 1936 г. е свикан Първият балкански конгрес за закрила на децата в Атина , а през 1938 г. – вторият в Белград. Българският съюз участва активно в подготовката на двата конгреса. Те стават повод да се опознаят дейците на благотворителността и грижите за деца в отделните балкански страни.

Процесът по разработване на правата на детето се поема от Организацията на обединените нации. Първият задължаващ легално документ по отношение на всички основни права на детето се приема на 20 ноември 1989 г. Конвенцията на ООН за правата на детето става международен договор и влиза в сила през 1990 г., като е ратифицирана от 20 държави – днес вече 194. България ратифицира Конвенцията през 1991 г.

През 1991 г. ООН създава специализиран орган – Комитет за правата на детето. Той включва 18 независими експерти от различни държави. През 2016 г. беше приета първата българска кандидатура за член на Комитета за правата на детето. Доц. Велина Тодорова получи широка подкрепа в страната и в международната общност.

Основни проблеми на политиката за закрила на децата в България

Потърпевши от нашите грешки или недостатъчно положени усилия в крайна сметка са най-малките. Децата наследяват нашето отношение и трябва да си дадем ясна равносметка какво правим за техния живот, за тяхното настояще и бъдеще.

В България, както и в другите държави в Източна Европа, все още има сериозни недостатъци по отношение на спазване на правата на децата и на системите на закрила. Основни препятствия по пътя на необходимите реформи са липсата на ресурси, на политическа воля, нисък капацитет на

работещите в сферата, липса на достатъчен брой и вид услуги, липса на добър координационен механизъм за цялостна система за закрила на детето.[6]

Нека да разгледаме основни области, които са в сериозни затруднения в момента в страната ни, и които имат нужда от спешни мерки, за да се спрат негативните последствия.

Въпреки значителното развитие в сферата на законодателството, все още липсва съгласуваност между различни законодателни актове, свързани с децата. Поради недостатъчен капацитет и познаване на правата на детето при работещите в сферата, закони се тълкуват неясно и се наблюдават сериозни пропуски при прилагането им. Наблюдава се липса на координация между отделните сектори, липсва достатъчно сътрудничество между различните органи, които имат отношение към закрилата на детето.[7]

Нужна е промяна на политиките и практиките към подкрепа на всички деца и родители и цялостна концепция за реформа в структурите и правомощията на органите в системата на грижи и закрила.[8]

Съществуващата в момента система също така е фокусирана предимно върху децата в риск, а не върху широко възприемане на благосъстояние за всички деца и родители. Необходимо е да се положат усилия към гарантиране на основните права на детето във всички сфери на обществения живот. Разпокъсаността в грижата за децата трябва да се преодолее. Необходимо е да се координират решенията и действията на всички държавни институции и органи от гледна точка на отчитане на най-добрия интерес на детето. Трябва да се разработи и координирана система за закрила на детето на ниво дете и семейство, общност и на национално ниво.

Други проблеми, характерен за системата, са висока натовареност на работещите в системата за закрила, липсата на изисквания за специализирано

[6] Bulgaria: an overview of Oak Foundation's current strategy and grant making, Tanya Kovacheva, 2013

[7] Комитет по правата на детето - Заключителни наблюдения във връзка с консолидирания трети, четвърти и пети периодичен доклад за България - http://sacp.government.bg/media/filer_public/2017/04/07/crc__concluding_observation_bulgaria_2016_bg.pdf

[8] Становище на НМД относно предложения за промени в Устройствения правилник на ДАЗД - http://nmd.bg/%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8-%D1%81%D1%82%D0%B0-2/

висше образование и професионални стандарти, качествена подготовка и последващи обучения, мониторинг, супервизия и други.[9]

През 2011 г. беше представен нов проект за Закон за детето, чиято цел беше да се възстанови равновесие между ангажимента на държавата (в лицето на различните институции, отговарящи за всички секторни политики по отношение на децата) и родителите и да приложи подход на подкрепа на семействата преди в тях да настъпи криза, която би имала негативен ефект върху детското развитие и преди да бъдат създадени предпоставки за нарушаване на правата на децата. Законопроектът получава негативни отзиви от различни неправителствени организации, които смятат, че той съдържа „неподходящи" за детето права и свободи и внасяне коренно различен законотворчески дух, представящ детето като субект, а не като юридически и социален обект.

Благосъстоянието на детето

България е на едно от последните места в Европейския съюз по редица индикатори, отчитащи благосъстоянието на децата. Парадоксално е да развиваме успешно определени сфери и да отчитаме сравнително високи показатели, а в същото време огромен брой деца да тънат в бедност, в дискриминация, да стават постоянно жертви на насилие, експлоатация и трафик, да бъдат изоставяни от родителите си, да не ходят на училище.

Бедността е един от главните проблеми на българските деца. Въпреки, че процентът на децата в риск от бедност и материални лишения бавно намалява през годините, той остава все така висок и застрашителен за измеренията на държава, с размерите на България. За 2016 г. Националният статистически институт отчита 550,3 хиляди деца живеещи в риск от бедност или социално изключване[10]; 385, 4 хиляди деца живеят в бедност.[11]

[9] Комитет по правата на детето - Заключителни наблюдения във връзка с консолидирания трети, четвърти и пети периодичен доклад за България - http://sacp.government.bg/media/filer_public/2017/04/07/crc__concluding_observation_bulgaria_2016_bg.pdf

[10] Национален статистически институт – Индикатори за бедност и социално включване - http://www.nsi.bg/bg/content/8258/%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%B2%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D1%87%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-

При такива високи цифри, справянето с детската бедност трябва да е приоритет на държавата. Необходимо е въвеждане на реален семейно-ориентиран подход в законодателството и практиката, който реално липсва във всички най-важни области, които засягат децата и семействата. Липсата на подкрепа за семействата в риск води и до множество други поведенчески и емоционални проблеми, злоупотреба с вещества, престъпност и други предизвикателства.

Проявите на дискриминация към деца в различни области в обществото ни все още са в сериозно измерение и в горчиво противоречие с нагласите и ценностите, към които ни насочват принципите за правата на детето. Въпреки усилията на правителството за приобщаване на различни уязвими групи чрез редица стратегически документи, все още се наблюдава голям брой на случаи на дискриминация.

Основните потърпевши са деца от малцинствени групи, деца с увреждания, деца, търсещи убежище и деца-бежанци, деца, живеещи в отдалечени населени места. Те се сблъскват с дискриминация по отношение на достъпа си до образование, здравеопазване и прилично жилище.

Тук трябва да спомена и сериозният брой на децата, отпадащи от училище всяка година. Средно 6500 деца годишно не се записват в училище и отпадат преди четвърти клас. Броят на децата, които отпадат в следващата училищна степен между пети и осми клас, е дори по-голям – над 8000 деца[12]. Сред тях броят на ромските деца е най-голям – 23.2%. Общо 21 100 деца напускат образователната система в периода 2015/2016 г., поради нежелание, семейни причини или заминаване в чужбина[13]. Тенденцията да се говори срещу ромското население продължава, включително между самите деца. Много родители също така не допускат децата им да посещават детска градина или

%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0

[11] Пак там.

[12] НСИ, Учащи и напуснали по причини и степен на образование - http://www.nsi.bg/bg/content/3435/%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%89%D0%B8-%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%BF%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%B8-%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5

[13] Пак там.

училище, ако там има деца от малцинствен произход (42%) или дете с психични затруднения (65%).[14]

Сериозно безпокойство буди липсата на специално звено към Комисията за защита от дискриминация, което да отговаря за случаите на дискриминация срещу деца. Не се отбелязва дори развитие в планирането в тази насока. България е и една от трите държави-членки на Европейския съюз, които нямат специален закрилник на децата, а именно детски омбудсман.

Друг основен и много тежък проблем за децата в нашето общество са проявите на насилие към и между деца. Те могат да са в различен аспект – физически, психологически, сексуален. Факт е, че стресът и насилието в ранното детство, включително неглижирането в семейството, могат да отключат трайни поведенчески проблеми за цял живот.

Насилието за съжаление е най-често срещано в семейството (в над 65 % от случаите), а след това в образователните институции, на обществени места, в специализирани институции и др. Базисни са липсата на общо разбиране на същността на насилието над деца и ограничената възможност за признаване на случаите на насилие от професионалисти. А телесното наказание продължава да бъде широко възприемано в обществото като средство за възпитание и не е изрично забранено или наказуемо в законодателството. Преобладаващо е мнението, че домашното насилие е личен проблем. Недостатъчен е и броя на центровете, в които могат да се консултират и настаняват деца-жертви на малтретиране. Насилието в училище се увеличава в пъти за изключително кратки отрязъци от време. Според данни на Министерство на образованието и науката само за 2016 г. има 2270 случая на физически и над 2700 случая на вербален тормоз в училище.[15] Тревожно е поставянето на България в челната класация на PISA по показател "удряни и бити ученици" – 9% и "ученици-жертви на подигравки" – 15%.[16]

Необходими са спешни мерки по превенция, за сътрудничество и обмен на информация между институциите. Нужни са инвестиции и продължителна подкрепа за общ подход за справяне с тормоза към и между деца.

[14] Деинституционализация на децата, национално представително социологическо изследване, юли-август 2015 г. – март 2017 г.

[15] Dnes.bg - http://www.dnes.bg/obshtestvo/2017/01/31/striaskashta-statistika-nad-2-hil-sluchaia-na-fizichesko-nasilie-v-uchilishte.330451

[16] Dnes.bg - http://www.dnes.bg/obrazovanie/2017/05/10/i-uchitelski-protest-sreshtu-nasilieto-nie-ne-sme-usmiriteli.340587

През април 2017 г. Министерство на образованието и науката представи Междуинституционален план за действие за превенция на агресията и засилване на сигурността в училищата, който съдържа 22 конкретни мерки за изпълнение през следващите две години.

Беше създадена Национална телефонна линия за деца 116111, която е създадена от Държавната агенция за закрила на детето. Всеки месец се приемат над 9000 повиквания. Линията действа в посока улесняване на достъпа до съществуващите услуги за деца и семейства и популяризиране тяхното функциониране; идентифицирането на деца в риск и съдействие за предприемане на навременни мерки за закрила; подобряването на координацията и взаимодействието между институциите и органите, имащи отношение към закрилата на децата и грижите за тях.

Друг съществен проблем, свързан с оцеляването и развитието на децата, който можем да споделим като шокиращ за нашия век, е високото равнище на детска смъртност на деца от 0 до 1 година в някои части на страната. Като причини за това можем да посочим липсата на подходящи медицински грижи, бедността, недохранването, както и съществуването на вредни традиционни практики. Обществото ни не веднъж беше разтърсвано и от случаите на тежко малтретиране над деца в тази възраст. Висок е и рискът от неумишлено нараняване поради лоша и несигурна среда на деца от изостанали райони.

Когато говорим за нарушени детски права, не можем да отминем и бавния процес по закриване на детските домове или така наречената деинституционализация. Закриването на 137 институции с 5695 деца в България е проект, планиран да завърши през 2025 г. със затварянето на всички домове в страната и заместването им с алтернативни услуги. Но скоростта на дейностите, които съпровождат този процес, е притесняваща. Въпреки, че сравнително намалява общият брой на децата в домовете, и досега входът към тези институции не е затворен, продължават да се настаняват деца, включително новородени бебета, част от които са с увреждания. Все още се регистрират и дефицити в качеството на грижата. Настаняването на деца в институции нарушава техните права, гарантирани от международни конвенции, по които Република България е страна (Конвенция на ООН за правата на детето, Конвенция на ООН за правата на хора с

увреждания) и води до установяване на дискриминационни модели в образованието и достъпа до качествена грижа и услуги.

Възпитателни училища интернати (ВУИ) и социално-педагогически интернати (СПИ) са държавни училища, в които настаняването става по реда на Закона за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Те се финансират от държавния бюджет чрез бюджета на Министерството на образованието и науката. Възпитателните училища-интернати са държавни училища, в които се настаняват деца над 8-годишна възраст и непълнолетни, извършили противообществени прояви, а в Социално-педагогическите интернати се настаняват деца, които са извършили или за които съществуват предпоставки за извършване на противообществени прояви. През последните години броят на ВУИ и СПИ и настанените в тях деца постепенно намалява. В края на 2016 г. броят на настанените деца е 193. Според причините за настаняване на децата във ВУИ и СПИ 97% от настанените към 31 декември 2016 г. ученици са извършили противообществени прояви. За почти половината от тях (80 ученици) съществуват предпоставки да извършат противообществени прояви.[17]

Основен фактор за продължаващата висока тенденция деца да бъдат изоставяни на опеката на държавните институции е бедността. Подкрепата за уязвими семейства продължава да бъде крайно недостатъчна, а превенцията и алтернативните грижи все още имат сериозни пропуски в своето прилагане.

Редица тревоги и нарастващи проблеми се наблюдават във връзка с потоците мигранти и бежанци през последните години. Броят на непридружените деца непрекъснато расте. Ако през периода 2011-2013 г. между 11 000 и 13 000 непридружени деца търсят убежище в Европа годишно, то през 2014 г. броят им се удвоява до 23 000, а през 2015 г. нараства близо четири пъти спрямо предходната година. В България през 2015 г. са регистрирани общо 1815 молби на непридружени непълнолетни, като по този показател страната ни се нарежда на седмо място в целия ЕС.[18] Най-острите проблеми, с които се сблъскват тези деца, са свързани с настаняването им в сигурна и защитена среда, осигуряване на представителство, което да гарантира съблюдаването на техните права, както и достъпа до образование.

[17] Държавна агенция за закрила на детето - http://sacp.government.bg/bg/statistika/
[18] Dnevnik.bg - http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2016/06/17/2778428_sudbata_na_samotnite_deca-bejanci/

Други проблеми, които можем да изброим, са свързани със здравеопазването и ограничения достъп до адекватни здравни грижи, трафика на деца, детския труд. Голям брой деца, особено от ромски произход на възраст от 8 до 13 години биват принуждавани да работят. Все още има и голям брой деца на улицата – между 2500 и 4000 деца спят в ужасни условия.[19]

Детското правосъдие също е поставено през изключителни препятствия и предизвикателства – децата не винаги имат право да свидетелстват в съдебни дела, детското мнение не се зачита достатъчно, няма специализирани детски съдилища, процедурите не се извършват по щадящ детето начин.

Когато говорим за детско участие и зачитане на възгледите на детето – широко разпространен проблем е, че това право се упражнява по преценка на участващите професионалисти. Традиционните практики и културните нагласи в семейството, училището, социални и съдебни кръгове, допълнително затрудняват децата в излагането на своите възгледи. И тъй като съществуват и добри практики, необходимо е да се увеличи информацията за тях.

Имайки предвид големия брой и дълбочината на поставените проблеми, необходим е спешен план за решаването им. Може би е добре той да е ориентиран към законодателна и административна реформа, целяща повишаване на благосъстоянието на всички деца и родители в страната, а не само за закрила на уязвими групи. Ще е необходимо регламентиране на ефективни механизми на координация между институциите и професионалистите, работещи с деца. Нова рамка трябва да отдели социалното подпомагане от закрилата на детето, а решенията да се взимат най-близо до хората. В системата има необходимост да се преодолее разпокъсаността в грижите за децата. Както и остра нужда да се повишава капацитета и ангажимента на местните власти в тяхната работа с общността.

Като заключение, можем да кажем, че наистина през последните години се работи много за повишаване на качеството на живот на децата от различни участници в обществото ни. Както държавните органи, така и неправителствените организации се опитват да допринесат за разрешаването на тези така тежки за националната ни съвест проблеми. От изключителна важност и спешност е да разберем къде са основните пробойни, в кои звена е най-трудно да се осъществят реформите. Със сигурност е важно да

[19] Humanium.org - https://www.humanium.org/en/bulgaria/

привлечем и всички заинтересовани лица в този процес. Важно е активното участие на самите деца и техните семейства. От това зависи бъдещето на всички.